

А. В. Дакал,
к. мед. н., докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія Державного управління при Президентові України, м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-3221-353X

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.19.68

ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ДИСКУРСІ

A. Dakal,
Ph.D in dentistry, doctoral student in social and humanitarian policies at the National Academy for Public
Administration under the President of Ukraine, Kyiv

SOURCE ANALYSIS OF THE ISSUE OF THE PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS IN THE UKRAINIAN STATE-MAKING DISCOURSE

Статтю присвячено систематизації наукових публікацій українських дослідників за останні 10–15 років, в яких під різними ракурсами розглядається актуальна наукова та соціально-політична проблема державного захисту дітей, гарантування їх невід'ємних прав та законних інтересів. Встановлено, що попри тотальне переважаючі таких досліджень у річницю юридичних наук, весь масив публікацій з проблематики захисту прав дитини можна умовно поділити на сім основних кластерів: міжнародний, понятійно-категоріальний, нормативно-правовий, державної політики та механізмів, морально-етичний, соціально-педагогічний та історичний. Подано короткий аналіз наукового доробку найбільш характерних дослідників-представників кожного з цих кластерів. Зроблено висновок щодо подальшого вивчення та розвитку проблематики державного захисту дітей, гарантування їх невід'ємних прав та законних інтересів як важливого стратегічного чинника подальшого перспективного демократичного державотворення в Україні.

The article focuses on the systematization of scientific publications of Ukrainian researchers over the last 10–15 years, which under different perspectives consider the current scientific and socio-political problem of state protection of children, guaranteeing their inalienable rights and legitimate interests.

Publications of the Internet search of the V. Vernadsky National Library were used, which together with Google search results can be divided into three groups. The first group is legal and regulatory literature. The second group is multidisciplinary (publications of researchers in the field of public administration, pedagogy, sociology, political science, philosophy and history). The third group consists of non-scientific nonfiction materials of mass media.

It is revealed that despite the total predominance of such studies in the field of law, the whole array of publications on the issue of protection of the rights of the child can be divided into seven main clusters: international (contains publications that reveal international standards of the rights of the child, their genesis and current status; peculiar features of state policy on the rights and legitimate interests of the child, the possibility of adapting these standards and using the best foreign experience in Ukraine), conceptual and categorical (combines publications in which research focuses on defining and interpreting concepts, categories, terms and definitions related to the protection of the rights and interests of the child), legal and regulatory (contains purely legal survey on regulatory support), public policy and mechanisms (focuses the research on the protective function of the state, state social and youth policy, state mechanisms of providing maternity and childhood protection, regulation by the state the sphere of social and family relations), moral and ethical (combines publications of a humanistic nature in which the child is regarded as a fully-fledged member of the human community), social and pedagogical (links the issues of children's rights protection with the modern educational and pedagogical environment), and historical (within it there are historical and

comparative studies of the very genesis of the emergence and development of the concept of human rights in the course of formation and development of human civilization). A brief analysis of the scientific work of the most distinctive researchers-representatives of each of these clusters— is given.

The conclusion is made regarding the further study and development of the issue of state protection of children, guaranteeing their inalienable rights and legitimate interests as an important strategic factor for further perspective democratic state formation in Ukraine.

Ключові слова: держава, державна політика, права дитини, захист прав та інтересів дітей, державна система захисту дитинства в Україні, систематизація наукових публікацій.

Key words: the state, state (public) policy, the rights of the child, protection of the rights and interests of children, the state system of protection of childhood in Ukraine, the systematization of scientific publications.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Перманентні соціально-політичні кризи останніх 15 років існування незалежної України, цунаміподібні зміни державної влади щоп'ять років, анексія Криму та війна на Донбасі призвели до значного падіння економіки України, зубожіння населення та небувалого відтоку робочої сили, насамперед, молоді з нашої країни. Відтак Україна постала перед стратегічно критичною ситуацією демографічної кризи, що наростає і в перспективі загрожує економічною неспроможністю самоутримання держави внаслідок значного переважаючого непрацездатного населення над працездатним.

У таких умовах надзвичайної актуальності набуває проблематика захисту прав і законних інтересів дітей, створення дієвої державної системи захисту дитинства, розробки та впровадження державної політики стимулювання народження та виховання дітей в Україні як стратегічної складової забезпечення національної безпеки нашої держави. Розкриття та теоретичне осмислення зазначеної проблеми дозволить вирішити важливе науково-прикладне завдання подолання демографічної кризи, зменшення відтоку молоді за кордон, закладання підвалин для зростання української людності що є особливо актуальним для демократизації державотворчих процесів в Україні та самого їх існування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що проблематиці захисту прав і законних інтересів дітей в сучасній науці приділено певну увагу, насамперед, представників юридичних наук. Меншим за розміром, але не меншим за значенням є науковий доробок науковців галузі державного управління, педагогіки, соціології, політології, філософії та історії. Загальний масив наукових публікацій зазначеного напрямку в інтернет-пошуковиків національної бібліотеки імені В. Вернадського тільки за останні 10—15 років складає понад 200 дотичних публікацій.

Щоправда, в науковому світі ще не склалася загальноусталена система чи наукова школа дослідження проблематики захисту прав і законних інтересів дітей. Також слід виділити невирішені раніше питання систематизації та класифікації існуючого наукового доробку в цьому напрямі, розрізнені публікації науковців різних галузей знань не складаються в єдину картину й відтак не надають можливості скласти уяву про реальний стан існуючої державної системи захисту дитинства в Україні.

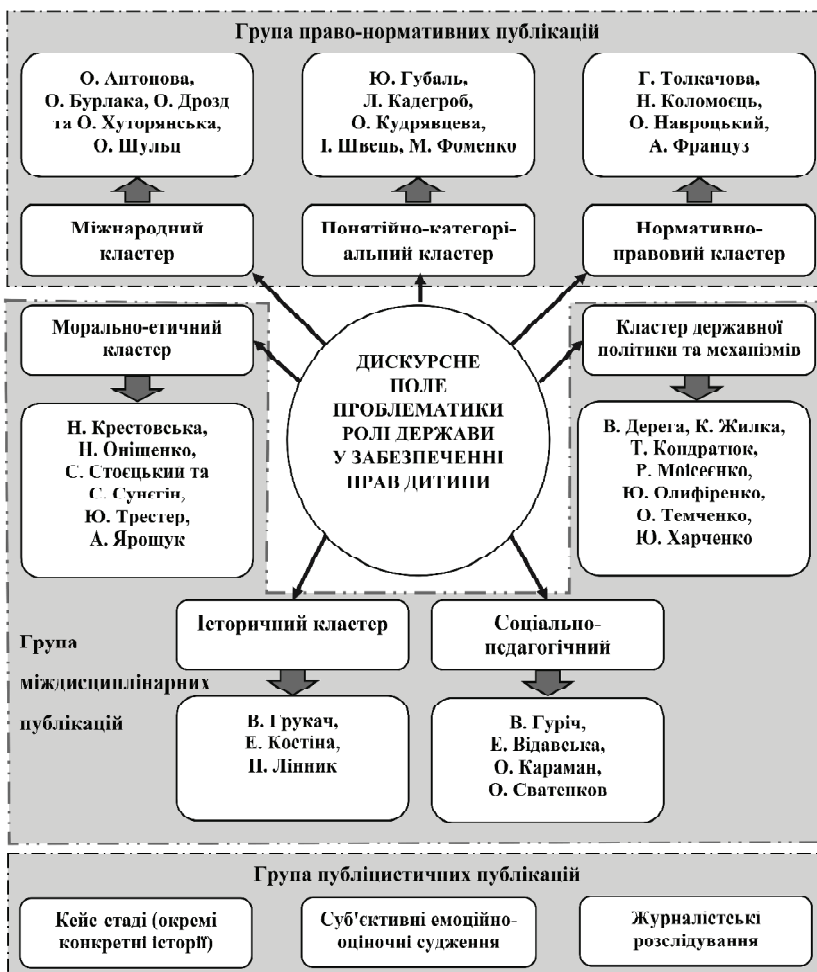
Саме цим обумовлена постановка мети і завдань цієї статті як проведення огляду й систематизації вітчизняного дискурсного простору проблематики захисту прав і законних інтересів дітей.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як вже зазначалося вище, інтернет-пошуковик національної бібліотеки імені В. Вернадського видає за ключовими словами "захист дитини" понад 200 дотичних публікацій останнього п'ятнадцятиріччя, які разом з результатами Гугл-пошуковика в найбільшому узагальненні можна розділити на три великі групи. Перша група — право-нормативна література, яка із загальної кількості публікацій обраного дискурсу складає лівову частку й містить наукові розвідки представників юридичних наук. Друга група — міждисциплінарна, в якій зосереджуються наукові публікації дослідників галузі державного управління, педагогіки, соціології, політології, філософії та історії. Третю групу складають ненаукові публіцистичні (як правило, журналістські та фахово-експертні) матеріали мас-медійних видань, які містять або занадто емоційні суб'єктивні судження, або подають картину конкретного випадку без наукового узагальнення та які ми свідомо не брали до уваги в даній розвідці через їхню занадто низьку наукову верифікацію.

Таким чином, при більш ретельному джерельному аналізі дослідницької проблематики маємо підстави для виокремлення більш вузьких груп-напрямів дослідження генезису, сучасного стану та перспектив становлення державної системи захисту дитинства в Україні. На погляд автора, можна говорити про існування у вітчизняному дискурсному просторі семи кластерів осмислення й висвітлення проблематики ролі держави у забезпеченні захисту прав і законних інтересів дітей в Україні: міжнародного, понятійно-категоріального, нормативно-правового, державної політики та механізмів, морально-етичного, соціально-педагогічного та історичного (див. рис. 1).

Попри певну умовність зазначеного поділу (адже науковий доробок далеко не всіх науковців та експертів вкладається в прокрустове ложе окремого конкретного кластера, окремі публікації можуть бути віднесені не до одного, а до двох чи навіть трьох кластерів, а конкретні дослідники можуть розробляти не один, а кілька напрямів), все ж запропонована авторська систематизація надає можливість відтворення цільного бачення наукового розуміння генезису, сучасного стану та пер-

Рис. 1. Систематизація дискурсного поля проблематики ролі держави у забезпеченні прав і законних інтересів дитини в Україні

спектив становлення державної системи захисту дитинства в Україні.

Далі спробуємо виокремити й охарактеризувати кожен із запропонованих кластерів-напрямків досліджень проблематики захисту прав та інтересів дитини в Україні, визначити основних представників кожного кластеру та розкрити й узагальнити їх науковий доробок.

Перший кластер — міжнародний, містить публікації, в яких розкриваються міжнародні стандарти прав дитини, їх генезис та сучасний стан, особливості державної політики щодо забезпечення прав і законних інтересів дитини в різних країнах світу, можливості адаптації міжнародних стандартів та використання кращого закордонного досвіду в Україні. Основними представниками цього напрямку досліджень є О. Антонова, О. Бурлака, О. Дрозд та О. Хуторянська, О. Шульц.

Зокрема О. Шульц досліджує генезис міжнародних стандартів прав дитини [39], О. Антонова зосереджує увагу на міжнародних правових стандартах у сфері сім'ї, дитинства, материнства і батьківства, проблемах їх впровадження в Україні. Особливу увагу вона приділяє сутності й завданням основних складових цієї сфери: забезпеченню працевлаштування жінок (матерів); дотримання прав і свобод дітей; регламентації міждержавного усиновлення дітей тощо [1].

О. Дрозд та Т. Хуторянська проводять аналіз міжнародних стандартів забезпечення прав і законних інтересів дитини та можливості їх імплементації в законодавство України. Автори наголошують, що національні публічні адміністрації в особі державних органів та органів місцевого самоврядування забезпечують дотримання міжнародних стандартів на державному та регіональному рівнях, підкоряються принципам верховенства права та законності у своїй повсякденній діяльності [10, с. 255].

О. Бурлака розкриває підходи до визначення системи міжнародно-правових стандартів соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства, визначає такі їх основні ознаки: 1) є системою вимог і критеріїв до рівня соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства, соціальних прав, забезпечення їх реалізації; 2) містяться в міжнародно-правових нормах, які визначають основні соціальні права сімей із дітьми, багатодітних, неповних і малозабезпечених сімей, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, інвалідів із дитинства та дітей-інвалідів, види соціальних допомог, послуг і порядок їх надання, а також відповідні соціальні гарантії їх соціального захисту; 3) залежно від суб'єктів прийняття міжнародно-правових стандартів соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства притаманний міжнародний, міждержавний, міжурядовий характер; 4) є в більшості випадків обов'язковими для держав-підписантів [2, с. 26].

О. Кудрявцева робить порівняльний аналіз нормативно-правового й організаційного механізмів захисту прав дитини в Україні та Польщі; обґрунтовує зміст категорії "захист прав дитини": робить висновок про перспективність віднесення інституту дитячого омбудсмена до системи парламентського контролю у сфері прав людини [21].

Другий кластер — понятійно-категоріальний — об'єднує публікації, в яких дослідницька увага фокусується на визначенні й тлумаченні концептів, категорій, понять та дефініцій, пов'язаних із захистом прав та інтересів дитини. Основними представниками цього напрямку досліджень є Ю. Губаль, Л. Кадегроб, О. Кудрявцева, І. Швец, М. Фоменко.

Зокрема Л. Кадегроб розкриває поняття та особливості конституційно-правового статусу дитини в Україні [13], Ю. Губаль систематизує концептуальні підходи до визначення категорій "дитина" та "права дитини" у вітчизняному та міжнародному науковому й правовому дискурсі. Дослідник відзначає різницю в національному та міжнародному підходах, коли українське законодавство тяжіє до чіткого однотипного трактування ди-

тини в переважній більшості нормативно-правових актів, що виключає ймовірність різних трактувань в той час як у міжнародній практиці розповсюджене значно більш широке трактування з фокусуванням на різних аспектах відповідно до того нормативно-правового акту, в якому воно зазначається [6, с. 34].

І. Швець розкриває поняття та класифікації прав та свобод дитини в Україні. Аналізуючи погляди різних учених щодо поняття прав дитини та їх співвідношення з правами людини, авторка робить висновок, що права дитини — це складова частина загального комплексу прав людини, який становить правовий статус будь-якої фізичної особи й одночасно — сукупність можливостей, які забезпечують необхідне виховання, навчання та розвиток дитини з метою формування її належного фізичного та морального стану і характеризують правовий статус дитини з урахуванням особливостей її розвитку до повноліття [38, с. 148].

М. Фоменко зосереджує увагу на визначенні поняття "права дитини", "інституційні механізми у міжнародному праві", "інституційні механізми контролю дотримання прав дитини" тощо [35].

Третій кластер — нормативно-правовий — містить суто правничі розвідки нормативно-правового забезпечення захисту прав та законних інтересів дітей, їх юридичного статусу, встановлення й дотримання адміністративно-правових гарантій та системи адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні в цілому. Основними представниками цього напрямку досліджень є Г. Толкачова, Н. Коломоєць, О. Навроцький, К. Перепадін, А. Француз.

Зокрема А. Француз та К. Перепадін надають загально-теоретичну характеристику захисту прав дитини, розкривають теоретико-правові, кримінальні і медичні аспекти даної проблематики [36]. Г. Толкачова досліджує еволюцію правового забезпечення гарантій захисту прав і свобод дитини [32]. Дослідниця зазначає, що захист прав і свобод дитини є основним чинником у формуванні правосвідомості й культури майбутнього покоління та забезпечує правову основу формування правової держави і громадянського суспільства. На думку Г. Толкачової, дитина як суб'єкт суспільних відносин має особливий статус. Це обумовлено її фізичною, розумовою, моральною та духовною незрілістю, залежністю та можливістю зловживань з боку інших осіб. Забезпечення прав та свобод дитини передбачає ряд відповідних загальних та спеціальних гарантій для їх реалізації як системи узгоджених соціально-економічних, політичних, культурних (духовних), юридичних умов, засобів і способів, спрямованих на охорону, реалізацію й захист прав та свобод дитини [31, с. 72].

Авторську систематизацію та класифікацію адміністративно-правових гарантій забезпечення прав дитини в Україні пропонує О. Навроцький, який пропонує поділити систему адміністративно-правових гарантій забезпечення прав дитини на дві групи: нормативно-правову й організаційно-правову та вважати їх факторами, що визначальним чином впливають на процес здійснення прав людини [25, с. 73].

Н. Коломоєць у низці наукових статей розглядає систему адміністративно-правового захисту прав дитини

в Україні, аналізує її структуру та характеризує складові елементи. На його думку, системою адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні є сукупність адміністративно-правових норм і механізмів, які у взаємній єдності спрямовані на утвердження, забезпечення та гарантування прав, свобод і законних інтересів дитини та мають за мету створення таких умов розвитку дитини, використовуючи всю варіативність заходів і засобів адміністративного впливу, в яких би повноцінно забезпечувалися права, свободи та інтереси дитини [16, с. 28].

Четвертий кластер — державної політики та механізмів — зосереджує дослідницьку увагу на захисній функції держави, державній соціальній та молодіжній політиці, державних механізмах забезпечення захисту материнства й дитинства, регулювання державою сфери суспільно-сімейних відносин та формування й реалізації державно-управлінської політики забезпечення прав та інтересів дитини. Основними представниками цього напрямку досліджень є В. Деріга, К. Жилка, Н. Кризіна, Т. Кондратюк, Р. Моїсеєнко, Ю. Олифіренко, О. Темченко, Ю. Харченко.

Зокрема Ю. Харченко досліджує шляхи гармонізації державних механізмів управління соціально-правовим захистом дитинства в Україні [37], Р. Моїсеєнко, К. Жилка й Н. Кризіна визначають стан та ефективність процесів реформування охорони здоров'я матерів і дітей. Ю. Олифіренко з позицій науки державного управління розкриває структуру та функції органів державної влади та місцевого самоврядування у галузі захисту прав дитини, а також організацію системи захисту прав дитини на рівні територіальної громади; характеризує правовий статус органів опіки та піклування; визначає основні проблеми в їх діяльності, що не дозволяють їм ефективно здійснювати повноваження з охорони дитинства; пропонує низку напрямів вдосконалення державного механізму захисту прав дитини, зокрема: створення чіткої вертикалі управління у сфері захисту сімей та дітей, удосконалення діяльності органів опіки та піклування сільського та міського рівня, роздержавлення сфери соціальних послуг, поступового переходу від великих інституційних форм надання соціальної допомоги до запровадження та розвитку на рівні громад малокомплектних центрів з денним або стаціонарним утриманням для надання комплексних послуг превентивного характеру, без відриву дитини від родини [27, с. 274].

Ю. Трестер розглядає державні механізми захисту прав дитини в Україні, зокрема їх нормативно-правові засади. Проаналізувавши основні законодавчі акти, що прийняті в Україні, на предмет відповідності сучасним тенденціям та умовам розвитку дітей автор доходить висновку, що діти, в силу обмеженості певних фізіологічних та розумових даних, потребують більшого захисту своїх прав, особливих умов піклування та розвитку і є соціально незахищеними. Тому, на думку автора, перелік прав, наведений в Конституції України, є занадто вузьким, по суті, він не визначає та не регламентує більшість прав дітей. За таких умов, в Україні має бути розроблена така нормативно-правова база у сфері захисту прав дітей, яка б максимально охоплювала всі можливі варіанти визначення прав та обов'язків дитини та визначала можливі варіанти їх захисту [34, с. 130].

В. Дерега визначає основи державної політики у сфері захисту права на життя дитини на пренатальній стадії розвитку та робить висновок, що для України вкрай важливим є вироблення відповідної державної політики, що ґрунтується на визнанні фундаментальної цінності життя і спрямована на захист дитини, що знаходиться на пренатальній стадії розвитку [8, с. 93].

Т. Кондратюк з Ю. Павленком приділяють дослідницьку увагу пошукам шляхів удосконалення механізмів державного управління, зокрема в частині регулювання державою сфери сімейних відносин та формування й реалізації державно-управлінської сімейної політики. Автори зосереджуються на діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини як інституційної підсистеми загальної системи механізмів державного управління та напрямку сімейної політики держави й обґрунтовує необхідність реалізації цього напрямку державно-управлінської сімейної політики на базі сполучення родинноцентричної моделі соціальної політики, розробленої ООН, так званої динамічної моделі сімейної політики та моделі соціальної політики в інтересах дітей і сімей, що акцентує увагу на врахуванні потенційних ризиків і забезпеченні гнучкості [17, с. 88].

П'ятий кластер — морально-етичний — об'єднує публікації гуманістичного характеру в яких дитина розглядається як повноправний суб'єкт людської спільноти з притаманними їй правами, гідністю та всіма необхідними моральними імперативами. Основними представниками цього напрямку досліджень є Н. Крестовська, Н. Оніщенко, С. Стоєцький та С. Сунегін, Ю. Трестер, А. Ярошук.

Зокрема Ю. Трестер розглядає безпеку дитини як основу формування і розвитку потужного пласта людського капіталу в майбутньому та робить висновок, що сьогодні на часі назріли докорінні зміни в підходах до формування та розвитку людського капіталу в Україні та світі, основою яких має стати концепція забезпечення безпеки дитини, реалізації її інтересів [34, с. 166].

Н. Оніщенко, С. Стоєцький та С. Сунегін наголошують, що невід'ємною складовою державної політики України у сфері забезпечення, охорони та захисту прав дитини має бути врахування вимог традиційної для українського суспільства моралі, яка завжди була і є тим виміром або "мірилом" відносин у сфері забезпечення прав відповідних категорій населення, а також інших важливих для суспільства відносин [28, с. 179].

Н. Крестовська фокусує дослідницьку увагу на людській гідності дитини, її моральних та правових аспектах. Водночас людська гідність дитини розглядається автором як виток усіх прав людини і розуміється як прийняття та належність кожної дитини до людського роду за простим фактом народження як рівної, достойної перебування у статусі людини і такої, що володіє правами та моральними імперативами людини [19, с. 37].

З морально-етичних позицій розкриває основні принципи захисту прав дитини А. Ярошук, яка наголошує на визнанні цінності дитинства як особливого, значущого і абсолютно необхідного періоду в житті кожної людини [40].

Шостий кластер — історичний (основними представниками цього напрямку досліджень є В. Грукач, Е. Кос-

тіна, Н. Лінник), у рамках якого знаходяться історико-компаративні дослідження самого генезису виникнення й розвитку концепту прав людини в ході становлення й розвитку людської цивілізації.

Зокрема Е. Костіна розкриває природу домонопольного історичного періоду розвитку адміністративно-правового захисту прав дитини [18]. Н. Лінник виокремлює історичні передумови захисту прав і свобод дитини на різних етапах розвитку суспільства й робить висновок, що попри значні успіхи в цій сфері в сучасному світі все ще не створено належних умов, які б давали можливість створити таке середовище, в якому дитина буде реально захищена від усіх форм небалого ставлення й жорстокості, де б вона не була об'єктом торгівлі та експлуатації, у якій би то не було формі [23, с. 45].

В. Грукач на основі матеріалів архівів, історичної літератури розкриваються питання організації у Києві у другій пол. XIX — на поч. XX ст. охорони здоров'я, охорони материнства та дитинства, окремі заходи боротьби з дитячою смертністю [4].

Сьомий кластер — соціально-педагогічний — пов'язує проблематику захисту прав дітей з сучасним освітнім та виховним середовищем. Основними представниками цього напрямку досліджень є В. Гуріч, Е. Відавська, О. Караман, О. Сватенков.

Зокрема Е. Відавська практичну реалізацію прав і свобод дитини невід'ємно пов'язує з навчально-педагогічним простором. Дослідниця розглядає права дитини як важливий аспект виховного процесу, що має ґрунтуватися на міжнародній Конвенції про права дитини, насамперед у частині дотримання принципів: 1) Рівності; 2) Багатоаспектного розвитку особи та його підтримки державою у максимально можливому обсязі; 3) Блага дитини, як вихідної точки здійснюваних державою заходів; 4) Субсидіарності, що визначає рамки втручання держави у сімейне життя [3, с. 33].

В. Гуріч досліджує діяльність соціальних педагогів із забезпечення прав дитини, здійснює теоретичне обґрунтування та піддає експериментальній перевірці існуючі в Україні організаційно-методичні умови, що забезпечують підвищення ефективності діяльності соціальних педагогів із забезпечення прав дитини. Він наголошує, що соціально-педагогічна діяльність із забезпечення прав дитини є різновидом професійної діяльності соціального педагога, спрямованим на надання правової допомоги дитині в процесі її соціалізації і самореалізації у суспільстві, зміст якої включає технологію соціального діагнозу, забезпечення різних видів соціального патронажу й обслуговування, здійснення форм і методів роботи з питань охорони прав дітей, запобігання їх порушень, підвищення рівня правосвідомості та правове виховання неповнолітніх, просвітницько-інформаційну роботу серед батьків, населення, соціальне прогнозування загалом та у кожній конкретній ситуації дитини [7, с. 17].

О. Караман у своїй кандидатській дисертації розкриває соціально-педагогічні умови захисту дитинства в діяльності загальноосвітньої школи та детально розкриває сутність концепту соціально-педагогічного захисту дитинства як цілісного комплексу соціально-педагогічних заходів, спрямованих на послаблення впливу на дітей негативних суспільних явищ; ут-

ворення умов для розкриття їх інтересів, потреб, творчого потенціалу, надання допомоги для самопомоги впродовж усього життя; рівних стартових можливостей для соціалізації і самореалізації [14]. О. Сватенков у дисертаційному дослідженні розглядає вузькоаспектну проблематику в галузі соціальної педагогіки — удосконалення педагогічних умов оптимізації захисту права дитини на сім'ю засобами соціальної реклами [29].

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведене дослідження надає підстави для узагальнення, що в Україні активно функціонує дискурсне поле проблематики захисту прав і законних інтересів дітей, створення дієвої державної системи захисту дитинства, розробки та впровадження державної політики стимулювання народження та виховання дітей в Україні як стратегічної складової забезпечення національної безпеки нашої держави. Це дискурсне поле може бути систематизоване у трьох групах та семи кластерах, в яких розкриваються міжнародні стандарти прав дитини, їх генезис та сучасний стан, особливості державної політики щодо забезпечення прав і законних інтересів дитини в різних країнах світу, можливості адаптації міжнародних стандартів та використання кращого закордонного досвіду в Україні; подаються визначення й тлумачення концептів, категорій, понять та дефініцій, пов'язаних із захистом прав та інтересів дитини; знаходяться суто правничі розвідки нормативно-правового забезпечення захисту прав та законних інтересів дітей, їх юридичного статусу, встановлення й дотримання адміністративно-правових гарантій та системи адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні в цілому; акцентується на захисній функції держави, державній соціальній та молодіжній політиці, державних механізмах забезпечення захисту материнства й дитинства, регулювання державою сфери суспільно-сімейних відносин та формування й реалізації державно-управлінської політики забезпечення прав та інтересів дитини; розкривається гуманістичний характер концепту захисту прав дитини, в якому дитина розглядається як повноправний суб'єкт людської спільноти з притаманними їй правами, гідністю та всіма необхідними моральними імперативами; розкриваються історико-компаративні особливості самого генезису виникнення й розвитку концепту прав людини в ході становлення й розвитку людської цивілізації; обґрунтовуються сучасні механізми захисту прав дітей в державно-управлінському, освітньому та виховному середовищі України.

Перспективи подальших досліджень полягають у необхідності узагальнення наукового доробку українських дослідників і науковців та на цій підставі синтезу сучасного наукового розуміння сутності, змісту, функцій і принципів, стану реалізацій та існуючих проблем захисту прав і законних інтересів дитини, особливостей державної соціальної й молодіжної політики в частині захисту материнства і дитинства, вироблення пропозицій щодо удосконалення державних механізмів захисту дітей, гарантування їх невід'ємних прав та законних інтересів як важливого стратегічного чинника подальшого перспективного демократичного державотворення в Україні.

Література:

1. Антонова О. Міжнародно-правові стандарти у сфері сім'ї, дитинства, материнства і батьківства. Альманах міжнародного права. 2017. Вип. 18. С. 103—112.
2. Бурлака О. Щодо міжнародно-правових стандартів соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства й батьківства. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 3 (9). С. 25—29.
3. Відавська Е. Права дитини як важливий аспект виховного процесу. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2018. № 29. С. 29—34.
4. Грукач В. Історія охорони материнства та дитинства: соціально-правовий аспект. Молодий вчений. 2017. № 9.1 (49.1). С. 42—45.
5. Губаль Ю. Концептуальні підходи щодо визначення категорій "дитина" та "права дитини" за вітчизняним та міжнародним законодавством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2015. Вип. 16 (1). С. 33—34.
6. Губаль Ю. Поняття та види гарантій захисту прав і свобод дитини відповідно до законодавства України та Угорщини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 34 (1). С. 66—68.
7. Гуріч В. Організаційно-методичні умови діяльності соціальних педагогів із забезпечення прав дитини: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.05. Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2011. 20 с.
8. Деріга В. Нормативні основи державної політики у сфері захисту права на життя дитини на пренатальній стадії розвитку. Публічне управління та регіональний розвиток. 2018. № 1. С. 85—97.
9. Деріга В. Основні поняття та категорії дослідження державної сімейної політики. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили [комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер.: Державне управління. 2012. Т. 202, Вип. 190. С. 110—115.
10. Дрозд О., Хуторянська Т. Міжнародні стандарти забезпечення прав і законних інтересів дитини та їх імплементація в законодавство України. Актуальні проблеми держави і права. 2015. Вип. 75. С. 255—261.
11. Жилка К., Кризина Н. Державна політика України в охороні здоров'я дітей в сучасних умовах реформування. Сучасні медичні технології. 2013. № 2. С. 138—139.
12. Жилка К. Актуальні аспекти європейського досвіду державної політики щодо охорони здоров'я дітей. Держава та регіони. Сер.: Державне управління. 2013. № 4. С. 131—134.
13. Кадегроб Л. Конституційно-правовий статус дитини в Україні: поняття та особливості. Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство. 2018. Т. 23, Вип. 1. С. 15—21.
14. Караман О. Соціально-педагогічні умови захисту дитинства в діяльності загальноосвітньої школи: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05. Луган. держ. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2002. 20 с.
15. Коломоєць Н. Механізм адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні. Приватне та публічне право. 2018. № 4. С. 45—49.
16. Коломоєць Н. Зміст і сутність системи адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні. Нау-

ковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2018. Вип. 34. С. 26—29.

17. Кондратюк Т. Павленко Ю. Захист прав дитини як важливий напрям державно-управлінської сімейної політики. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 4. С. 83—88.

18. Костіна Е. Природа монополюного історичного періоду розвитку адміністративно-правового захисту прав дитини. Право і суспільство. 2012. № 2. С. 169—173.

19. Крестовська Н. Людська гідність дитини: моральні та правові аспекти. Evropsky politicky a pravni diskurz. 2018. Vol. 5, Iss. 5. С. 35—41.

20. Крестовська Н. Сучасне розуміння прав дитини. Форум права. 2011. № 3. С. 409—413.

21. Кудрявцева О. Конституційні та інституційні засади захисту прав дитини в Україні та Польщі: порівняльно-правовий аналіз. Історико-правовий часопис. 2016. № 2. С. 58—62.

22. Кудрявцева О. Класифікація та систематизація конституційних прав і свобод дитини в Україні. Юридична Україна. 2014. № 2. С. 47—51.

23. Лінник Н. Історичні передумови захисту прав і свобод дитини на різних етапах розвитку суспільства. Університетські наукові записки. 2006. № 2. С. 41—45.

24. Моїсеєнко Р. Основні напрямки реформування охорони здоров'я матерів та дітей в Україні та їх ефективність. Сучасні медичні технології. 2013. № 2. С. 74—77.

25. Навроцький О. Види адміністративно-правових гарантій забезпечення прав дитини в Україні. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2017. № 1. С. 69—74.

26. Навроцький О. Поняття адміністративно-правових гарантій забезпечення прав дитини в Україні. Evropsky politicky a pravni diskurz. 2017. Vol. 4, Iss. 1. С. 172—176.

27. Олифіренко Ю. Шляхи вдосконалення державного управління у сфері захисту прав дитини. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2014. № 2. С. 264—275.

28. Оніщенко Н., Стоєцький С., Сунегін О. Моральна складова державної політики у сфері охорони і захисту прав та інтересів дитини: необхідність забезпечення. Публічне право. 2013. № 4. С. 178—187.

29. Сватенков О. Педагогічні умови захисту права дитини на сім'ю засобами соціальної реклами: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05. Ін-т пробл. виховання АПН України. К., 2010. 19 с.

30. Темченко О. Соціальна функція української держави у сфері захисту прав дитини. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 51. С. 394—399.

31. Толкачова Г. Еволюція правового забезпечення гарантій захисту прав і свобод дитини. Часопис Київського університету права. 2014. № 1. С. 72—76.

32. Толкачова Г. Гарантії прав та свобод дитини: поняття, правова природа та їх класифікація. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 65—68.

33. Трестер Ю. Нормативно-правові засади реалізації державних механізмів захисту прав дитини в Україні. Економіка та держава. 2014. № 7. С. 129—132.

34. Трестер Ю. Безпека дитини як основа формування і розвитку людського капіталу. Evropsky politicky a pravni diskurz. 2015. Vol. 2, Iss. 3. С. 161—167.

35. Фоменко М. Поняття інституційних механізмів контролю дотримання прав дитини. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право. 2015. Вип. 1 (1). С. 240—247.

36. Француз А., Перепадін К. Загальна характеристика захисту прав дитини, теоретико-правові аспекти. Правничий вісник Університету "КРОК". 2017. Вип. 28. С. 12—16.

37. Харченко Ю. Шляхи гармонізації державних механізмів управління соціально-правовим захистом дитинства. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. 2016. № 1. С. 67—75.

38. Швець І. Поняття та класифікація прав дитини в Україні. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 12. С. 145—151.

39. Шульц О. Становлення міжнародних стандартів прав дитини. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право. 2012. Вип. 1. С. 178—186.

40. Ярошук А. Основні принципи захисту прав дитини. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2017. № 16 (2). С. 91—94.

References:

1. Antonova, O. (2017), "International legal standards in the field of family, childhood, motherhood and paternity", *Al'manakh mizhnarodnoho prava*, vol. 18, pp. 103—112.

2. Burlaka, O. (2015), "Concerning international legal standards for social protection of the family, childhood, motherhood and paternity", *Prykarpats'kyj iurydychnyj visnyk*, vol. 3 (9), pp. 25—29.

3. Vidavs'ka, E. (2018), "The rights of the child as an important aspect of the educational process", *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*, vol. 29, pp. 29—34.

4. Hrukach, V. (2017), "History of maternity and childhood care: social and legal aspects", *Molodyj vchenyj*, vol. 9.1 (49.1), pp. 42—45.

5. Hubal', Yu. (2015), "Conceptual approaches to defining the categories of "child" and "child's right" under national and international law", *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*, vol. 16 (1), pp. 33—34.

6. Hubal', Yu. (2015), "Concepts and types of guarantees for the protection of the rights and freedoms of the child in accordance with the legislation of Ukraine and Hungary", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Pravo*, vol. 34 (1), pp. 66—68.

7. Hurich, V. (2011), "Organizational and methodological conditions of activity of social pedagogues for ensuring the rights of the child", Ph.D. Thesis, *Pedagogical sciences*, Luhan. nats. un-t im. T. Shevchenka, Luhans'k, Ukraine.

8. Dereha, V. (2018), "Regulatory framework of state policy in the field of protection of the right to life of the child at the prenatal stage of development", *Publichne upravlinnia ta rehional'nyj rozvytok*, vol. 1, pp. 85—97.

9. Dereha, V. (2012), "Basic concepts and categories of research of state family policy", *Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly [kompleksu "Kyievo-Mohylians'ka akademiia"]*. Serii: Derzhavne upravlinnia, vol. 202, no. 190, pp. 110—115.

10. Drozd, O. and Khutorians'ka, T. (2015), "International standards for the protection of the rights and legitimate interests of the child and their implementation in the legislation of Ukraine", *Aktual'ni problemy derzhavy i prava*, vol. 75, pp. 255—261.

11. Zhylka, K. and Kryzyna, N. (2013), "The state policy of Ukraine in the protection of the health of children in the current conditions of reform", *Suchasni medychni tekhnolohii*, vol. 2, pp. 138—139.

12. Zhylka, K. (2013), "Current aspects of the European experience of public policy on the health of children", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, vol. 4, pp. 131—134.

13. Kadehrob, L. (2018), "The constitutional and legal status of the child in Ukraine: concepts and features", *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Pravo*, vol. 23, no. 1, pp. 15—21.

14. Karaman, O. (2002), "Social and pedagogical conditions for the protection of childhood in the activities of secondary schools", Ph.D. Thesis, Pedagogical sciences, Luhans'k, Ukraine.

15. Kolomoiets', N. (2018), "Mechanism of administrative and legal protection of the rights of the child in Ukraine", *Pryvatne ta publichne pravo*, vol. 4, pp. 45—49.

16. Kolomoiets', N. (2018), "The content and essence of the system of administrative and legal protection of the rights of the child in Ukraine", *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia*, vol. 34, pp. 26—29.

17. Kondratiuk, T. Pavlenko Yu. (2013), "Protecting the rights of the child as an important area of public administration family policy", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 4, pp. 83—88.

18. Kostina, E. (2012), "The nature of the pre-monopoly historical period of the development of administrative and legal protection of the rights of the child", *Pravo i suspil'stvo*, vol. 2, pp. 169—173.

19. Krestovs'ka, N. (2018), "Human dignity of the child: moral and legal aspects", *Evropsky politicky a pravni diskurz*, vol. 5, no. 5, pp. 35—41.

20. Krestovs'ka, N. (2011), "Modern understanding of the rights of the child", *Forum prava*, vol. 3, pp. 409—413.

21. Kudriavtseva, O. (2016), "Constitutional and institutional principles for the protection of the rights of the child in Ukraine and Poland: a comparative legal analysis", *Istoryko-pravovyy chasopys*, vol. 2, pp. 58—62.

22. Kudriavtseva, O. (2014), "Classification and systematization of the constitutional rights and freedoms of the child in Ukraine", *Yurydychna Ukraina*, vol. 2, pp. 47—51.

23. Linnyk, N. (2006), "Historical prerequisites for the protection of the rights and freedoms of the child at different stages of society", *Universytets'ki naukovy zapysky*, vol. 2, pp. 41—45.

24. Moiseienko, R. (2013), "Main trends in maternal and child health care reform in Ukraine and their effectiveness", *Suchasni medychni tekhnolohii*, vol. 2, pp. 74—77.

25. Navrots'kyj, O. (2017), "Types of administrative and legal guarantees for the rights of the child in Ukraine",

Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Yurydychni nauky, vol. 1, pp. 69—74.

26. Navrots'kyj, O. (2017), "The concept of administrative and legal guarantees for the rights of the child in Ukraine", *Evropsky politicky a pravni diskurz*, vol. 4, no. 1, pp. 172—176.

27. Olyfirenko, Yu. (2014), "Ways to improve public administration in the field of protection of the rights of the child", *Visnyk Chernihiv'skoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 264—275.

28. Onischenko, N. Stoiets'kyj, S. and Suniehin, O. (2013), "The moral component of state policy in the field of protection and protection of the rights and interests of the child: the need to ensure", *Publichne pravo*, vol. 4, pp. 178—187.

29. Svatenkov, O. (2010), "Pedagogical conditions for the protection of the child's right to family by means of social advertising", Ph.D. Thesis, Pedagogical sciences, In-t probl. vykhovannia APN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

30. Temchenko, O. (2009), "The social function of the Ukrainian state in the field of protection of the rights of the child", *Aktual'ni problemy derzhavy i prava*, vol. 51, pp. 394—399.

31. Tolkachova, H. (2014), "The evolution of legal support for safeguards for the protection of the rights and freedoms of the child", *Chasopys Kyivs'koho universytetu prava*, vol. 1, pp. 72—76.

32. Tolkachova, H. (2015), "Guarantees of the rights and freedoms of the child: concept, legal nature and their classification", *Chasopys Kyivs'koho universytetu prava*, vol. 1, pp. 65—68.

33. Trester, Yu. (2014), "Legal framework for the implementation of state mechanisms for the protection of the rights of the child in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 7, pp. 129—132.

34. Trester, Yu. (2015), "Child safety as a basis for the formation and development of human capital", *Evropsky politicky a pravni diskurz*, vol. 2, no. 3, pp. 161—167.

35. Fomenko, M. (2015), "The concept of institutional mechanisms for monitoring the rights of the child", *Naukovyj visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia. Seriya: Pravo*, vol. 1 (1), pp. 240—247.

36. Frantsuz, A. and Perepadin, K. (2017), "General characteristics of the protection of the rights of the child, theoretical and legal aspects", *Pravnychyj visnyk Universytetu "KROK"*, vol. 28, pp. 12—16.

37. Kharchenko, Yu. (2016), "Ways of harmonization of state mechanisms of management of social and legal protection of childhood", *Publichne administruvannia: naukovy doslidzhennia ta rozvytok*, vol. 1, pp. 67—75.

38. Shvets', I. (2012), "The concept and classification of children's rights in Ukraine", *Biuletyn' Ministerstva iustyttsii Ukrainy*, vol. 12, pp. 145—151.

39. Shul'ts, O. (2012), "Establishment of international standards for the rights of the child", *Naukovyj visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia. Seriya: Pravo*, vol. 1, pp. 178—186.

40. Yaroschuk, A. (2017), "Basic principles for the protection of the rights of the child", *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal "Internauka"*, vol. 16 (2), pp. 91—94.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2019 р.